

## DAVLAT XARIDLARI TIZIMINI BOSHQARISHNING XORIJIY TAJRIBASI

**Norquziyev Abdulla Marqaboy o'g'li**

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Davlat moliyasi

va xalqaro moliya" yo'nalishi magistranti

[norquziyevabdulla@gmail.com](mailto:norquziyevabdulla@gmail.com)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14597909>

### ANNOTATSIYA

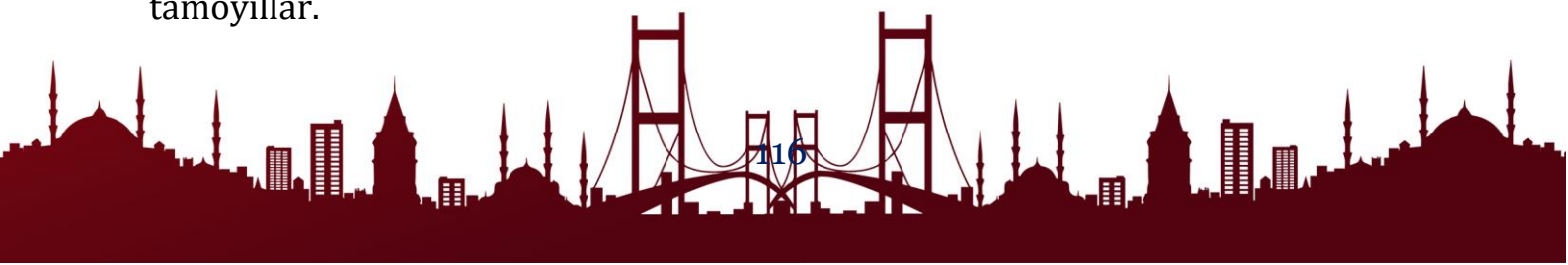
Mazkur maqola davlat xaridlari tizimini boshqarish bo'yicha AQSh, Singapur, Buyuk Britaniya va Janubiy Koreyaning samarali tajribalarini o'rganishga bag'ishlangan. Maqsad – ushbu tizimlarning shaffoflik, samaradorlik va innovatsiyalarga asoslangan yondashuvlarini tahlil qilishdir. Tadqiqotda elektron xarid platformalarining ishlash usullari, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash, davlat xaridlaridagi ijtimoiy va ekologik tamoyillar va korrupsiyaga qarshi chora-tadbirlar tahlil qilingan. Xulosa sifatida, O'zbekiston uchun samarador davlat xaridlari tizimini shakllantirish bo'yicha tavsiyalar keltiriladi.

This article explores the efficient public procurement systems of the USA, Singapore, the UK, and South Korea. The study aims to analyze transparency, efficiency, and innovation-driven approaches in these systems. It investigates the role of electronic procurement platforms, measures to support small businesses, integration of social and environmental principles into procurement, and anti-corruption mechanisms. The article concludes with practical recommendations for developing an effective public procurement system in Uzbekistan.

В статье изучается опыт США, Сингапура, Великобритании и Южной Кореи в управлении государственными закупками. Цель – анализировать подходы к прозрачности, эффективности и инновациям. Исследуются электронные платформы закупок, меры поддержки малого бизнеса, социальные и экологические принципы в закупках, а также антикоррупционные механизмы. В заключение представлены рекомендации для Узбекистана по созданию эффективной системы госзакупок.

### Kalit so'zlar:

Davlat xaridlari, shaffoflik, samaradorlik, elektron xaridlar, kichik biznes, innovatsiyalar, korrupsiyaga qarshi choralar, barqaror rivojlanish, ekologik tamoyillar.



Public procurement, transparency, efficiency, e-procurement, small business, innovation, anti-corruption measures, sustainable development, environmental principles.

Государственные закупки, прозрачность, эффективность, электронные закупки, малый бизнес, инновации, меры против коррупции, устойчивое развитие, экологические принципы.

Davlat xaridlari to'g'risidagi qonunchilik

Davlat xaridlari to'g'risidagi qonunchilik ushbu Qonun va boshqa qonunchilik hujjatlaridan iboratdir.

Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O'zbekiston Respublikasining davlat xaridlari to'g'risidagi qonunchiligida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi.

Davlat xaridlarining asosiy prinsiplari

Davlat xaridlarining asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

kasbiy mahorat va mas'uliyatlilik;

asoslanganlik;

moliyaviy mablag'lardan foydalanishning oqilonaligi, tejamkorligi va samaradorligi;

ochiqlik va shaffoflik;

raqobat va xolislik;

mutanosiblik;

barqarorlik;

davlat xaridlari tizimining yagonaligi va yaxlitligi;

korrupsiyaga yo'l qo'ymaslik.

Davlat xaridlarining asosiy prinsiplari davlat xaridlari jarayonining barcha bosqichlarida qo'llanilishi kerak.

Davlat xaridlari tizimi iqtisodiyotning rivojlanishi, davlat mablag'laridan samarali foydalanish va ijtimoiy muvozanatni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Shaffof va samarali tizimlarning yo'qligi ko'pincha korrupsiya, byurokratiya va samaradorlikning pastligiga olib keladi. Maqola davlat xaridlari tizimlarini takomillashtirishda xorijiy tajribani o'rganishga qaratilgan bo'lib, O'zbekiston sharoitida amaliy ahamiyatga ega bo'lgan yechimlarni taklif qilishni maqsad qiladi.

5-moddaning birinchi qismi O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 27-noyabrda O'RQ-1005-sonli [Qonuniga](#) asosan sakkizinchi xatboshi bilan



*to'ldirilgan — Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 28.11.2024-y., 03/24/1005/0977-son. Kuchga kirish sanasi — 2025-yil 1-mart)*

## ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

### Adabiyotlar tahlili

AQShning Federal Acquisition Regulation (FAR) va SAM.gov platformasi davlat xaridlaridagi shaffoflikni ta'minlashda asosiy o'rin tutadi.

Singapurning GeBIZ tizimi xaridlarni avtomatlashtirish va innovatsion yondashuvlarni qo'llashda yuqori samaradorlikka ega.

Buyuk Britaniyaning Crown Commercial Service (CCS) tizimi ijtimoiy va ekologik tamoyillarga asoslangan xaridlar bilan ajralib turadi.

Janubiy Koreyaning KONEPS tizimi to'liq avtomatlashtirish va korrupsiyaga qarshi chora-tadbirlar bo'yicha dunyoda yetakchi hisoblanadi.

### Tadqiqot metodlari

Maqolada tahliliy va qiyosiy metodlardan foydalanildi. Xorijiy tajribalar asosida O'zbekistonga mos keladigan yechimlar ishlab chiqildi.

## NATIJALAR VA MUHOKAMASI

AQShda davlat xaridlari tizimi juda yaxshi rivojlangan va markazlashgan. Bu tizimning samarali ishlashi uchun quyidagi asosiy jihatlar mavjud:

(Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 23.04.2021-y., 03/21/684/0367-son; Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 22.02.2024-y., 03/24/911/0142-son; 28.11.2024-y., 03/24/1005/0977-son)

Federal Acquisition Regulation (FAR): AQSh hukumatining xaridlar uchun belgilangan federal normativ-huquqiy hujjatidir. FAR barcha federal agentliklar tomonidan amalga oshiriladigan xaridlar jarayonlarini boshqaradi va shaffoflikni ta'minlaydi. FARga ko'ra, barcha davlat xaridlari ochiq va adolatli bo'lishi kerak, bu esa tenderlarni oshkora va shaffof tarzda o'tkazishni talab qiladi.

SAM.gov: AQShda davlat xaridlari bilan shug'ullanuvchi tizim hisoblanadi. Bu onlayn platforma yordamida davlat xaridlari bo'yicha barcha kerakli ma'lumotlar to'plangan. Tizimda kompaniyalar o'zlarini ro'yxatdan o'tkazib, davlatdan tenderlar olishlari mumkin. Shu bilan birga, SAM.gov tizimi yordamida davlatning barcha xaridlari va tenderlari markazlashtirilgan va ochiq bo'ladi.

Kichik bizneslarni qo'llab-quvvatlash: AQShda kichik va o'rta bizneslar uchun maxsus imtiyozlar mavjud. Masalan, hukumat o'zining 23 foiz xaridlarini kichik bizneslarga ajratadi. Bu nafaqat iqtisodiy o'sishga yordam beradi, balki raqobatni oshiradi va yangi imkoniyatlar yaratadi.

Anti-korrupsiya mexanizmlari: AQShda davlat xaridlari tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda kuchli choralar qo'llaniladi. Bular orasida tender jarayonlarini monitoring qilish, audit qilish va korrupsiyaga oid shikoyatlar bo'yicha maxsus guruhlarining faoliyati kiradi.

## 2. Singapur Davlati Tajribasi

Singapurda davlat xaridlari tizimi elektronlashtirilgan va innovatsiyalarga asoslangan. Tizimning asosiy jihatlari:

GeBIZ (Government Electronic Business): Singapurda barcha davlat xaridlari GeBIZ platformasi orqali amalga oshiriladi. Bu tizim davlat xaridlarini to'liq elektronlashtiradi, ya'ni barcha tenderlar va xaridlar onlayn tarzda amalga oshiriladi. Bu o'z navbatida jarayonni tezlashtiradi, samaradorlikni oshiradi va byurokratik to'siqlarni kamaytiradi.

Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash: Singapurda davlat xaridlari tizimi innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlashga katta e'tibor qaratadi. Masalan, ekologik toza va energiya tejovchi mahsulotlarni davlat tomonidan sotib olish ustuvorlikka ega. Bu orqali Singapur o'zining ekologik siyosatini ham mustahkamlaydi.

Samarali va shaffof tender jarayonlari: Singapurda davlat xaridlari jarayonlarining to'liq shaffofligi ta'minlanadi. Bu esa davlat xaridlarida adolatli raqobatni ta'minlaydi va korrupsiyaning oldini olishga yordam beradi

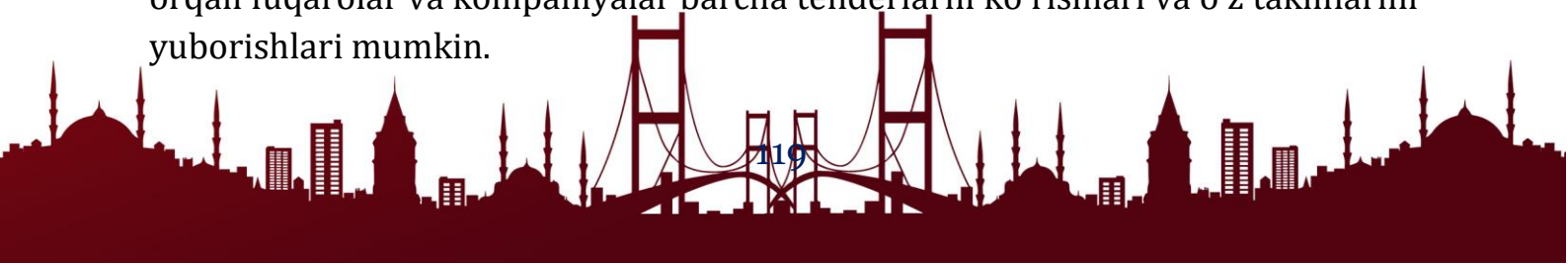
## 3. Buyuk Britaniya Tajribasi

Buyuk Britaniyada davlat xaridlari tizimi ijtimoiy mas'uliyat va barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslanadi. Quyidagi asosiy jihatlarni ta'kidlash mumkin:

Crown Commercial Service (CCS): Buyuk Britaniyada davlat xaridlari tizimi Crown Commercial Service (CCS) tomonidan boshqariladi. CCS orqali Buyuk Britaniya hukumati o'zining xaridlarini amalga oshiradi va barcha tenderlarni markazlashtiradi. CCS tizimi davlat xaridlarining samaradorligini oshiradi va xaridlar jarayonini shaffof qiladi.

Ijtimoiy mas'uliyat va ekologik tamoyillar: Buyuk Britaniya davlat xaridlarida ijtimoiy mas'uliyatni va ekologik tamoyillarni hisobga olishga katta e'tibor qaratadi. Masalan, tenderlarda ekologik jihatdan foydali mahsulotlarni tanlashni rag'batlantirish, ish joylaridagi tenglikni ta'minlash kabi shartlar mavjud.

Ochiq ma'lumotlar platformasi: Contracts Finder platformasi orqali barcha davlat xaridlari va tenderlari ochiq va shaffof tarzda taqdim etiladi. Bu platforma orqali fuqarolar va kompaniyalar barcha tenderlarni ko'rishlari va o'z takliflarini yuborishlari mumkin.



#### 4. Janubiy Koreya Tajribasi

Janubiy Koreya davlat xaridlari tizimi texnologiyalarga asoslangan va avtomatlashtirilgan. Tizimning asosiy jihatlari:

KONEPS (Korean Online E-Procurement System): Janubiy Koreyada davlat xaridlari to'liq elektronlashtirilgan va KONEPS tizimi orqali amalga oshiriladi. Bu tizim barcha tenderlar va xaridlarni onlayn tarzda boshqarish imkonini beradi. KONEPS tizimi orqali davlat xaridlari jarayonida har bir bosqichni real vaqtda kuzatib borish mumkin

Korruptsiyaga qarshi kurashish: Janubiy Koreyada davlat xaridlarida yuqori darajada korruptsiyaga qarshi kurashish mexanizmlari mavjud. Tizimda har bir tender jarayoni monitor qilinadi va har qanday korruptsiya alomatlari aniqlansa, darhol ta'sir ko'rsatiladi.

Raqamli texnologiyalar: Janubiy Koreya raqamli texnologiyalarni davlat xaridlari tizimiga keng qo'llab-quvvatlaydi. Bu jarayonni tezlashtiradi va samaradorlikni oshiradi.

#### Xulosa

Xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, samarali davlat xaridlari tizimi yaratishda quyidagi asosiy jihatlarning muhim rol o'ynaydi:

1. Elektronlashtirish: Davlat xaridlari tizimi to'liq elektronlashtirilishi kerak. Bu tizimning shaffofligini ta'minlaydi va jarayonni tezlashtiradi.
2. Kichik bizneslarni qo'llab-quvvatlash: Kichik va o'rta bizneslar uchun maxsus imtiyozlar yaratish, ularni davlat xaridlariga jalb qilish kerak.
3. Samaradorlik va shaffoflik: Xaridlar jarayonlari shaffof va adolatli bo'lishi kerak. Bu uchun barcha tenderlar onlayn tizimlarda e'lon qilinishi lozim.
4. Korruptsiyaga qarshi kurash: Korruptsiyaga qarshi kuchli monitoring va nazorat tizimlarini joriy etish zarur.

#### **Adabiyotlar ro'yxati:**

1. Federal Acquisition Regulation (FAR), AQSh Hukumatining rasmiy nashrlari.
2. SAM.gov – Federal hukumatning elektron xarid platformasi.
3. GeBIZ – Singapur davlat xaridlari elektron tizim
4. Crown Commercial Service (CCS) rasmiy hisobotlari, Buyuk Britaniya.
5. KONEPS – Janubiy Koreya davlat xaridlari tizimi.
6. Transparency International. "Public Procurement Systems and Anti-Corruption Strategies."
7. World Bank Group. "Government Procurement and Sustainable Development."
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining davlat xaridlarini takomillashtirish bo'yicha farmonlari va qarorlari.



9. Davlat Xaridlari To'g'risidagi Nizom, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori.
10. Uroqov U.Y davlat xaridi to'g'risida o'quv qo'llanma 2019-yil
11. Malikov T.S. Moliya. O'quv qo'llanma. - T.: "Iqtisodmoliya", 2018 yil
12. Burxanov U., Atamuradov T. Davlat xaridi. O'quv qo'llanma. - T.: "Fan va texnologiya", 2012 yil

